

ภาคที่ 4

ประวัติการปกครองของกษัตริย์พวนที่สืบต่อกันมา

หลังจากได้แบ่งเขตแดน บันดิน ระหว่างราชอาณาจักรหลวงพระบางและราชอาณาจักรพวนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าเจ็ดเจืองก็ได้จัดให้มีราชสมรส ตนเองกับลูกสาวของท้าวเองกา ผู้เป็นอดีตแม่ทัพของขุนเจือง ที่ได้สวามิภักดิ์กับเจ้าเจ็ดเจือง และได้ถูกแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพใหญ่ของตนต่อไป จากนั้น เจ้าเจ็ดเจืองก็ได้สืบต่อกปกครองประชาชน และบ้านเมืองให้มีความสงบร่มเย็น

เจ้าเจ็ดเจือง มีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าเจ็ดจอน เมื่อเจ้าเจ็ดเจืองสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส คือ...

เจ้าเจ็ดจอน ก็ได้ขึ้นครองเสวยราชย์ เจ้าเจ็ดจอนมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่าเจ้าเจ็ดจอด เจ้าเจ็ดจอน หลังจากได้ขึ้นครองราชย์ในระยะเวลาหนึ่งแล้ว ก็ได้สวรรคต แล้วผู้เป็นโอรส คือ ...

เจ้าเจ็ดจอด ก็ได้ขึ้นครองเสวยราชย์แทน แต่กับปรากฏว่าได้สร้างแปลงอันใดเป็นพิเศษ เพียงแต่สืบต่อให้ประชาชนมีความสงบ และทำมาหากินด้วยการเห็ดนาและเลี้ยงสัตว์ เจ้าเจ็ดจอดมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าเจ็ดจิว เมื่อเจ้าเจ็ดจอดสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส คือ ...

เจ้าเจ็ดจิว ก็ได้ขึ้นเสวยราชย์ และได้แนะนำประชาชนให้ประดิษฐ์ไถด้วยเหล็ก และคราดด้วยไม้ โดยเอาควายมาไถและคราดนา หว่านกล้า ดำนา เห็ดให้การผลิตผลเพิ่มดีขึ้น แต่ก็ยังสืบต่อบวงสรวง เลี้ยงผี ตามฮีตคองของศาสนาพราหมณ์ต่อไป เจ้าเจ็ดจิวมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าเจ็ดจัน เมื่อเจ้าเจ็ดจิวสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส คือ ...

เจ้าเจ็ดจัน ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และได้สืบต่อปฏิบัติฮีตคองประเพณี ที่พระบิดาได้สั่งสอนเอาไว้ เจ้าเจ็ดจันมีโอรสองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า เจ้าเจ็ดยอชยอคำ เมื่อเจ้าเจ็ดจันสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส คือ ...

เจ้าเจ็ดยอชยอคำ ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และได้สืบต่อปฏิบัติฮีตคองประเพณี ที่พระบิดาได้สั่งสอนเอาไว้ เจ้าเจ็ดยอชยอคำมีโอรสองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า เจ้าเจ็ดยี่ เมื่อเจ้าเจ็ดยอชยอคำสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส คือ ...

เจ้าเจ็ดยี่ ก็ได้ขึ้นครองราชย์ โดยถวายพระนามว่า เจ้าพระยี่หิน และได้สืบต่อฮีตคองประเพณีของพระบิดา ที่ได้สั่งสอนไว้เหมือนกัน เจ้าเจ็ดยี่หรือเจ้าพระยี่หินมีโอรสสององค์ ทรงพระนามว่า เจ้าพระคือ และ เจ้าสั้น เมื่อเจ้าเจ็ดยี่หรือเจ้าพระยี่หินสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรสองค์ที่หนึ่ง คือ ...

เจ้าพระคือ ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และได้สืบต่อปฏิบัติฮีตคองประเพณีของพระบิดา ที่ได้สั่งสอนไว้เหมือนกัน เจ้าพระคือมีโอรสองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า เจ้าคำลุน เมื่อเจ้าพระคือสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส คือ ...

เจ้าคำลุน ก็ได้ขึ้นครองราชย์ ได้ออกไปเยี่ยมยามประชาชนในทั่วราชอาณาจักร และได้สั่งสอนให้ประชาชนชาวพวน และชาวเผ่าขมุ จงได้สามัคคีรักแพงซึ่งกันและกัน โดยปล่อยให้ชนเผ่าขมุฟันต้นไม้, ม้างป่า, เห็ดไร่เพื่อปลูกข้าว และเมื่อเห็นชนเผ่าพวนขุดบ่อเหล็กมาผลิตเครื่องมือ ก็ได้แนะนำให้ประชาชนใช้เหล็กเห็ดพะเนียงไถ เพื่อสะดวกในการไถนา และเมื่อเห็นว่บ่อเหล็กนั้นมีฝึรักษา เมื่อขุดเอาเหล็กแล้ว ก็ต้องฆ่าหมูและควาย เพื่อเลี้ยงฝึพร้อมกัน เจ้าคำลุนรู้ว่า มีบ่อคำ อยู่บ้านนาหมื่น จึงพากันไปหาประชาชน เพื่อชักชวนประชาชนฆ่าคนเลี้ยงฝึ ปีละ 1 คน แล้วขุดเอาแร่มาปั้นเอาคำ ได้เท่าใดให้แบ่ง 1/10 มาให้แก่ตน เพื่อสร้างพระคลังของเจ้าชีวิต นอกจากนี้ก็เห็นว่า **บ่อน้ำเที่ยง** ที่เ็นกันว่า **ท่าพังพาย** เป็นบ่อน้ำขี้ดยา จึงพาประชาชนเอาดอกไม้และธูปเทียนไปบูชาในวันสำคัญของชาติ อีกหนึ่ง เพื่อความม่วนชื่นและเพิ่มเสียบียงอาหาร เจ้าคำลุนก็ได้ชักชวนประชาชนไปตัดคอน² วงหลัก ในน้ำจ้ว ที่อยู่ใต้เมืองเชียงขวาง เพื่อหาเอาปลาด้วยทุกวิธี เมื่อได้ปลามาแล้วก็เอามารวมกัน แล้วแบ่ง 1/10 ของปลาที่จับได้ ไปถวายให้แก่เจ้าชีวิต เจ้าคำลุนมีโอรสองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า เจ้าคำเพ็ง เมื่อเจ้าคำลุนสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส คือ ...

เจ้าคำเพ็ง ก็ได้ขึ้นครองเสวยราชย์ และได้สืบต่อภารกิจที่พระบิดาได้แนะนำเอาไว้ เจ้าคำเพ็งมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำขอด เมื่อเจ้าคำเพ็งสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส คือ...

เจ้าคำขอด ก็ได้ขึ้นครองเสวยราชย์ พงศาวดารบได้บอกว่าเจ้าคำขอดได้เห็ดอันใดพิเศษที่แตกต่างกับสิ่งที่พระบิดาได้กระทำมา เจ้าคำขอดมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำฮอง เมื่อเจ้าคำขอดสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส คือ...

เจ้าคำฮอง ก็ได้ขึ้นครองเสวยราชย์ และได้สืบต่อภารกิจที่พระบิดาได้แนะนำและสั่งสอนเอาไว้ เจ้าคำฮองมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำแจก เมื่อเจ้าคำฮองสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส คือ...

เจ้าคำแจก ก็ได้ขึ้นครองเสวยราชย์ และปฏิบัติสืบต่อภารกิจของพระบิดาที่ได้แนะนำเอาไว้ เจ้าคำแจกมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำฝั้น เมื่อเจ้าคำแจกสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส คือ...

เจ้าคำฝั้น ก็ได้ขึ้นครองเสวยราชย์ สืบต่อปฏิบัติภารกิจของพระบิดาที่ได้ตามธรรมดา เจ้าคำฝั้นมีโอรสสององค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำเฮือ และ เจ้าคำพิน เมื่อเจ้าคำฝั้นสวรรคตแล้ว

เจ้าคำเหือบสามารถปฏิบัติขึ้นครองราชย์ได้ เนื่องจากว่า จิตบ่เต็ม ทางเสนาอำมาตย์จึงได้มอบราชสมบัติให้แก่เจ้าคำพิน ผู้เป็นอนุชา

เจ้าคำพิน ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และได้สืบต่อภารกิจที่พระบิดาได้สั่งสอนเอาไว้ เจ้าคำพินมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำทน เมื่อเจ้าคำพินสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส คือ...

เจ้าคำทน ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และได้สืบต่อภารกิจของพระบิดาตามเดิม เจ้าคำทนมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำติดสาก เมื่อเจ้าคำทนสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส คือ...

เจ้าคำติดสาก ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และได้สืบต่อปกครองตามนโยบายของพระบิดาได้วางไว้ เจ้าคำติดสากมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำควน เมื่อเจ้าคำติดสากสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส...

เจ้าคำควน ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และได้สืบต่อปกครองตามนโยบายของพระบิดาที่ได้วางไว้ เจ้าคำควนมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำล่วน เมื่อเจ้าคำควนสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส ...

เจ้าคำล่วน ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และได้สืบต่อปกครองตามนโยบายของพระบิดาที่ได้วางไว้ เจ้าคำล่วนมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำหน้า เมื่อเจ้าคำล่วนสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส ...

เจ้าคำหน้า ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และได้สืบต่อปกครองตามนโยบายของพระบิดาที่ได้วางไว้ เจ้าคำหน้ามีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำท้าว เมื่อเจ้าคำหน้าสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส ...

เจ้าคำท้าว ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และได้สืบต่อปกครองตามนโยบายของพระบิดาที่ได้วางไว้ เจ้าคำท้าวมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำเค้า เมื่อเจ้าคำท้าวสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส ...

เจ้าคำเค้า ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และได้สืบต่อปกครองตามนโยบายของพระบิดาที่ได้วางไว้ เจ้าคำเค้ามีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำผง เมื่อเจ้าคำเค้าสวรรคตไปแล้ว ในปี ค.ศ. 1289 ผู้เป็นโอรส...

เจ้าคำผง ก็ได้ขึ้นครองราชย์ ในเวลานั้น อยู่ที่ประเทศอานนาม ได้มีโอรสของพระเจ้าจักรพรรดิอานนามในราชวงศ์ เล (LE) ชื่อ เล ยุมัต ที่พยายามยึด³ ขึ้นครองราชสมบัติแทนผู้ย้าย แต่บ่สำเร็จ จึงได้พาน้องสาว ชื่อ นางบาโก โตนหนีมาอาศัยอยู่เมืองพวน แล้วยกน้องสาวของตนให้แก่เจ้าคำผง เพื่อเป็นมเหสี แล้วก็ขอเอากำลังพวนกลับคืนไปต่อสู้กับพี่ชายของตน แต่ถูกปราบชัย จึงกลับคืนมาเชียงขวาง เขาตนเข้าในสางหม้อ⁴ แล้วขีดกับไฟ⁵ใส่ ให้นำหม้อใหม่ เพื่อฆ่าตัวตาย ตัดข้างคัมของเจ้าชีวิต นางบาโก ผู้เป็นน้องสาวก็ได้ปลุกหอไล่บ่อนั้น เพื่อจารึกบุญคุณของผู้เป็นอ้าย แล้วก็สืบต่อถวายเป็นความสักการะบูชา หลังจากนั้น เจ้าชีวิตแก้ว ก็ได้ยกทัพติดตามมาตีแขวงพวน เอ็ดให้เจ้าคำผงต้องปราบชัย และยอมเอาแขวงพวนไปขึ้นกับประเทศแก้ว อานนาม เจ้าคำผง มีโอรสหนึ่งองค์ทรงพระนามว่า เจ้าคำยอยก

เจ้าคำยอยก เมื่อใหญ่ขึ้นมา ก็ได้ลักเป็นขู้และเล่นกับเมียของพ่อ เมื่อเจ้าคำผงผู้เป็นพ่อทราบเรื่องราว ก็เลยขับไล่เจ้าคำยอยกผู้เป็นลูก ให้ออกจากเมืองไป เจ้าคำยอยกไปอยู่เมือง

บอริคัน โดยอาศัยการช่วยเหลือของประชาชนของเมืองคำม่วน, เมืองจำพอน และเมืองเซโปน เป็นผู้พิทักษ์รักษาดูแลและอุปการะ ครั้นตมมาถึง ค.ศ. 1349 เจ้าคำยอยกก็ได้กลับคืนขึ้นเมืองเชียงขวาง พร้อมกับกองทัพใหญ่ของพระเจ้าฟ้างุ้ม ตีเมืองพวนชนะเจ้าคำผงผู้เป็นพ่อ จากนั้นเจ้าคำผงก็ได้ยอมยกราชสมบัติให้แก่เจ้าคำยอยกผู้เป็นลูก ในปีคริสตศักราช 1350 ซึ่งตรงกันกับปีจุลศักราช 712

เจ้าคำยอยก เมื่อได้ขึ้นครองราชย์แล้ว ก็ได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น **เจ้าเชียวคำยอ** จากนั้นพระเจ้าฟ้างุ้มก็ได้ขอเอากองทัพเมืองพวน ขึ้นไปรบกับพญาสุวรรณคำผงอยู่ที่เมืองเชียงดง เชียงทอง และตีต่อไป ยึดได้เมืองเชียงใหม่, เมืองลำพูน, เมืองลำปาง, เมืองเชียงราย และอื่นๆ ที่มีคนลาวอาศัยอยู่ พระรามธิบดีคือท้าวทศพรที่ปกครองไทยสยามในเวลานั้น มีความข้านกกลัวต่อเดชานุภาพของพระเจ้าฟ้างุ้ม จึงได้ส่งสาส์นขึ้นมามาถวายมีเนื้อในใจความว่า

พวกเราหากเป็นพี่น้องกันมาแต่ขุนบรมพันตาย เจ้าอยากได้บ้านได้เมือง ให้เอาแต่เขตแดนดงสามเส้า (ดงพญาไฟ) เมื่อทำฎพญาพ่อ และแดนเมืองนครไทเป็นเจ้าท่อนอันหนึ่ง ข้อยก็ส่งน้ำอ้อย น้ำตาล สุปี⁶ อันหนึ่ง ลูกหญิงของข้อย ชื่อ นางแก้วลอดฟ้าใหญ่มาแล้ว จะส่งให้ปิดเสื่อปูหมอนแก่เจ้าแล

พร้อมกันนั้น ก็ได้ส่งเครื่องบรรณาการ คือช้างพลาย 51 ตัว, ช้างพัง 50 ตัว, คำ 2 หมื่น, นอแรดแสนหน่วย กับเครื่องบรรณาการอื่นๆ อย่างละ 100 สมเด็จเจ้าฟ้างุ้มจึงบ่เสด็จลงไปตีกรุงศรีอยุธยา แต่พงศาวดารวางแผนการณ์ว่า จะเอ็ดพิธีปฐมกรรม ประหารชีวิตเจ้าเมืองที่จับได้นั้นทั้งหมด เพื่อเป็นการฉลองชัย แต่เมื่อความความซำลือ⁷ เหล่านี้ไปถึง พระมหาปาสะมันเถระเจ้า ตนเป็นอาจารย์ พระเถระจึงมาขอขบิณฑบาตชีวิตของเจ้าเมืองเหล่านั้นไว้ พระองค์ เจ้าฟ้างุ้มก็ทรงโปรดประทาน และให้ทุกคนกลับคืนครองบ้านเมืองของไผ่ลาวดั้งเดิม จากนั้นพระองค์ก็ยกทัพกลับคืนมานครเวียงจันทน์...

พระเจ้าฟ้างุ้มถือศาสนาพุทธ นิกายลังกาทวีป หรือ หีนยาน จึงได้เอาหนังสือสันสกฤต, หนังสือมคธ และหนังสือบาลีรวมเข้ากัน แล้วมาเปลี่ยนแปลงให้เป็นรูปตัวมน, ให้มีตัวสระ, ตัวพยัญชนะ และไม้กำรันท์ อย่างจะแจ้ง แล้วประกาศให้ว่าเป็นตัวหนังสือลาว จึงเอ็ดให้อิทธิพลของศาสนาพุทธมหายาน ค่อยๆถอยออกไปจากผืนแผ่นดินลาว ตั้งแต่นั้นมา ภาษาลาวเดิมประสมใส่ภาษาสันสกฤตและภาษาบาลี ก็มีเนื้อในอันยังมี ดังที่พวกเราเห็นอยู่ในไวยากรณ์ลาวในปัจจุบันนี้...

ส่วนพญาสุวรรณคำผง ที่สู้รบชนะกับกองทัพของเจ้าฟ้างุ้ม ก็มีความละเอียดหลาย จึงได้เอาเชือกผูกคอตายอยู่ในห้องน้ำในปี จ.ศ. 721 ตรงกับปี ค.ศ. 1359 อีกหนึ่ง ในบั้นสุดท้าย เมื่อเจ้าฟ้างุ้มเห็นว่า เจ้าเชียวคำยอแห่งนครพวน บ่ได้ส่งกองทัพพวนไปช่วย จึงได้ยกกองทัพตนไปตีเมืองพวน เอ็ดให้เจ้าเชียวคำยอปราชัย แล้วก็จับเอาลูกสาวสองคนของเจ้าเชียวคำยอ ไปกักไว้ที่

เชียงตุง เชียงทอง เจ้าเขี้ยวคำยอมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าล้านคำกอง เมื่อเจ้าเขี้ยวคำยอสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส...

เจ้าล้านคำกอง ก็ได้ขึ้นเสวยราชย์ในปี จ.ศ. 734 ตรงกับปี ค.ศ. 1372 เจ้าล้านคำกอง ได้ตั้งตนอยู่ในทศพระราชาธรรม ได้มีประชาชนรักแพง มีเดชาานุภาพ จึงได้ปรับปรุงกฎหมายเก่าขึ้นใหม่ เอ็นว่า **กฎหมายล้านคำกอง** เพื่อปกครองบ้านเมืองให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย พระองค์ได้นำเอาพุทธศาสนา และพระพุทธรูปขององค์หนึ่ง มาจากเมืองหงสาวดี เพื่ออุปฐาก เพื่อให้พุทธศาสนาได้รับความนับถือ และให้ถูกดำเนินไปด้วยดีนั้น พระองค์จึงได้สั่งให้ผู้เฉลียวฉลาดไปเรียนฮิตคองศาสนา และวิธีการก่อสร้างวัดวาอารามจากเมืองอินทปนคร (เขมร) และได้ชักชวนพุทธศาสนิกชนสร้างวัดสี่พม, วัดเพียวัด, วัดบุญกอง, วัดจอมเพ็ด และวัดธาตุดุุ่น ขึ้นไว้อยู่ที่เมืองเชียงขวาง และพร้อมเดียวกันก็ได้ป่าวให้ประชาชนนิยมชมเชื่อพุทธศาสนา และส่งเสริมให้สร้างวัดวาอาราม กุฎี และหอแจก ขึ้นทั่วราชอาณาจักรพวน แต่ก็ยังให้ประชาชนจัดตั้งหอมเหล็กหลักเมืองขึ้น 12 หอ โดยการฆ่าควายเลี้ยงตามฮิตคองประเพณี ที่เจ้าชีวิตเก่าเคยนำพาปฏิบัติกันมา เห็นเป็นดังนี้ พระสงฆ์ทั้งหลาย และเสนาอำมาตย์ราชบุโรหิต จึงได้พร้อมกันราชาภิเษกพระองค์ และถวายพระนามว่า **พระเจ้าอิสระเสดถา** แล้วยกชื่อเมืองเชียงขวางว่า **นครเชียงขวางราชธานี**

ในสมัยนั้น เมืองพวนมีความเจริญรุ่งเรืองหลาย จนลือชาปรากฏโด่งดังไปถึงประเทศอื่น พระเจ้าสามแสนไท หรือ **อ๋นเรือน** แห่งอาณาจักรหลวงพระบางทรงทราบ, จึงได้ส่งราชทูตมาขอเป็นมิตรไมตรี พร้อมได้ส่งราชธิดาสององค์ของพระเจ้าเขี้ยวคำยอ ที่พระเจ้าฟ้ารุ่งมได้เอาไปกักไว้ นั้น คือนมาให้แก่พระเจ้าอิสระเสดถา และพร้อมเดียวกัน ก็ยังได้ขอเอากองทัพพวน ไปช่วยปราบข้าศึกพม่า พระเจ้าอิสระเสดถามีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำอ๋นเมือง เมื่อพระเจ้าอิสระเสดถาสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส...

เจ้าคำอ๋นเมือง ก็ได้ขึ้นครองราชย์ในปี จ.ศ. 748 ตรงกับปี ค.ศ. 1386 และได้ถูกถวายพระนามจากประชาชนว่า **พระเจ้าผ้าขาว** เนื่องจากว่าพระองค์ใญ่บุญ ทรงแต่ผ้าขาว ฟังแต่ธรรม จำแต่ศีล กินทานอยู่บ่ขาด พระเจ้าผ้าขาวมีราชธิดาองค์หนึ่งทรงพระนามว่า เจ้าคำอ๋น หรือ เจ้าหญิงम्मดำ และมีโอรสอีกองค์หนึ่งทรงพระนามว่า เจ้าคำด๋อน เมื่อพระเจ้าผ้าขาวสวรรคตแล้ว ทั้งเจ้าคำอ๋นและเจ้าคำด๋อนก็ยกย้าว บ่สามารถขึ้นครองราชย์ได้ เอ็ดให้เมืองพวนบ่มีกษัตริย์สืบแทน จึงแมน**พญาแสนมหาสะละบาลี** เป็นผู้ปกครองเมืองแทน จนเจ้าคำอ๋น หรือ เจ้าหญิงम्मดำมีอายุถึงเกษียณ จึงถูกอัญเชิญโดยพญาแสน มหาสะละบาลี และสมณพราหมณาจารย์ ให้ขึ้นครองราชสมบัติมหาเทพี

เจ้าคำอ๋น หรือ เจ้าหญิงम्मดำ ก็ได้ขึ้นครองราชย์ เจ้าคำอ๋น หรือ เจ้าหญิงम्मดำ บ่ปรากฏว่ามีโอรสหรือธิดา และเมื่อสวรรคตแล้ว ก็แมนพระอนุชา คือ...

เจ้าคำต่อน ก็ได้ขึ้นครองราชย์ พงศาวดารบ่ได้บ่งบอกว่า เจ้าคำต่อนได้เฮ็ดอันใดแต่เป็น พิเศษ เจ้าคำต่อนมีราชโอรสสององค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำสั้น และ เจ้าคำทง เมื่อเจ้าคำต่อน สวรรคตไป โอรสองค์ที่ 1 คือ ...

เจ้าคำสั้น ก็ได้ขึ้นครองราชย์ เจ้าคำสั้นมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำกิง และ อีกธิดาองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า เจ้าหญิงแก่นจัน ในเวลานั้น พระเจ้าสุริยวงศา เจ้าชีวิตแห่ง นครล้านช้างเวียงจันทน์ อยากได้เจ้าหญิงแก่นจัน ธิดาของเจ้าคำสั้นไปเป็นมเหสี แต่เจ้าคำสั้นบ่ ยอมให้ พระเจ้าสุริยวงศาจึงได้ยกกองทัพไปตีเมืองพวน เจ้าคำสั้นก็ได้เกณฑ์ทหารออกไปสู้รบ สกัดกันจนสุดความสามารถ แต่สู้กองทัพล้านช้างบ่ไหว พระเจ้าสุริยวงศาจึงได้จับเอาเจ้าหญิง แก่นจันไปได้ และได้สร้างความวุ่นวายมั่งเมาเมืองพวน และกวาดเอาครัวคนพวนหลายพัน ครอบครัวลงไปอยู่เวียงจันทน์ ฉะนั้น จึงมีคนพวนหลงหลายอยู่ที่เวียงจันทน์ ซึ่งต่อมาจึงเถียงกัน ว่า **พวนเดิม** ส่วนเจ้าคำสั้นที่เสียชัยและเสียธิดา ก็บ่มีความเสียอกเสียใจอันใด และยังสืบต่อ นำพาประชาชนพลเมืองสร้างบ้านแปลงเมืองให้รุ่งเรืองขึ้นตีมอีก เหมือนดังในสมัยของเจ้าชีวิตเจ้า ล้านคำทอง เมื่อเจ้าคำสั้นสวรรคตแล้ว พระอนุชาคือ ...

เจ้าคำทง ก็ได้ขึ้นครองราชย์ แต่พงศาวดารบ่ได้กล่าวไว้ว่า เจ้าคำทงได้เฮ็ดอันใดแต่ และมีโอรสหรือธิดาองค์ เมื่อเจ้าคำทงสวรรคตแล้ว โอรสของเจ้าคำสั้น ชื่อ ...

เจ้าคำกิง ก็ได้ขึ้นครองราชย์ แต่พงศาวดารบ่ได้ระบุไว้ว่า เจ้าคำกิงได้เฮ็ดอันใดแต่ เจ้าคำกิงมีโอรสสององค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำล่อน และเจ้าคำเคื่อง เมื่อเจ้าคำกิงสวรรคต แล้ว ผู้เป็นโอรส คือ ...

เจ้าคำล่อน ก็ได้ขึ้นครองราชย์ แต่พงศาวดารบ่ได้ระบุไว้ว่า พระองค์ได้เฮ็ดอันใดไว้แต่ เป็นพิเศษ เจ้าคำล่อนมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำพุดทา เมื่อเจ้าคำล่อนสวรรคตแล้ว เจ้าคำพุดทายังบ่ทันถึงเกษียณอายุ พวกเสนาอำมาตย์จึงแต่งตั้งเจ้าคำเคื่อง ผู้เป็นอนุชาของเจ้า คำล่อน ให้เป็นมหาอุปราช ว่าการแทนตลอดชีวิต เมื่อเจ้าคำเคื่องสวรรคตแล้ว โอรสของเจ้าคำ ล่อน คือ...

เจ้าคำพุดทา ก็ได้ขึ้นครองราชย์ พงศาวดารบ่ได้ระบุไว้ว่า เจ้าคำพุดทาได้สร้างอันใด พิเศษ นอกจากปฏิบัติตามแนวทางของพระบิดาและของอาว^๑เท่านั้น เจ้าคำพุดทามีโอรสหนึ่ง องค์ทรงพระนามว่า เจ้าคำสัตทา เมื่อเจ้าคำพุดทาสวรรคตแล้ว ผู้เป็นโอรส คือ...

เจ้าคำสัตทา ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และได้อภิเษกสมรสกับ **เจ้าหญิงแว่นแก้วสามผิว** ผู้ เป็นราชธิดาของพระเจ้าอินทะโสม ซึ่งเป็นเจ้านครล้านช้างหลวงพระบาง แล้วอาณาจักรพวนและ อาณาจักรหลวงพระบาง ก็ได้ผูกมิตรไมตรีซึ่งกันและกันอย่างเหนียวแน่น อาณาจักรหลวงพระ บางได้ขอร้องให้อาณาจักรพวนส่งทหารไปช่วย เพื่อสู้รบกับพม่าและเวียงจันทน์...พระองค์ได้ บำรุงสร้างบ้านแปลงเมือง และส่งเสริมศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง จนมีชื่อเสียงโด่งดังไปถึงประเทศ

ใกล้เคียง เจ้าคำสัดทามีโอรสสององค์ ทรงพระนามว่า เจ้าบุญลังไท และ เจ้าบุญลอด เมื่อเจ้าคำสัดทาสวรรคตแล้ว โอรสองค์ที่หนึ่ง คือ...

เจ้าบุญลังไท ก็ได้ขึ้นครองราชย์ แต่ปรากฏว่าได้สร้างแปลงอันใดเป็นพิเศษ นอกจากแต่ปฏิบัติตามฮีตคองที่พระบิดาได้สร้างเอาไว้ เจ้าบุญลังไทมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าบุญคอง เมื่อเจ้าบุญลังไทสวรรคตแล้ว เจ้าบุญคอง องค์เป็นโอรส ยังบ่ทันถึงเกษียณอายุ เสนาอามาตย์จึงอัญเชิญองค์พระอนุชา คือ...

เจ้าบุญลอด ให้ขึ้นครองราชย์ พงศาวดารบ่ได้กล่าวไว้ว่า ในราชการของเจ้าบุญลอดนั้น พระองค์ได้ยึดอันใดพิเศษแต่ นอกจากนำแนวทางของพระบิดา เจ้าบุญลอดบ่ปรากฏว่ามีโอรสหรือธิดา เมื่อเจ้าบุญลอดสวรรคตแล้ว โอรสของเจ้าบุญลังไท หรือ หลานชายของเจ้าบุญลอด คือ ...

เจ้าบุญคอง ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และก็ได้สืบต่อปกครองตามแนวทางของพระบิดาและของอาว เจ้าบุญคองมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าบุญจัน เมื่อเจ้าบุญคองสวรรคตแล้ว เจ้าบุญจันผู้เป็นโอรสยังบ่ทันถึงเกษียณอายุ **พญาคำเทโว** ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ในเมืองพวนในเวลานั้น จึงได้ว่าการแทนเมื่ออายุถึงเกษียณแล้ว โอรสของเจ้าบุญคอง คือ ...

เจ้าบุญจัน ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และได้สืบต่อนโยบายของพญาคำเทโว ที่สืบทอดมาจากเจ้าบุญคอง องค์พระบิดา เจ้าบุญจันมีโอรสสององค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำอุ่นเมือง และเจ้าคำเม่น เมื่อเจ้าบุญจันสวรรคตไปแล้ว โอรสองค์ที่หนึ่ง คือ...

เจ้าคำอุ่นเมือง ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และได้แต่งตั้งพระอนุชา คือ เจ้าคำเม่น ให้เป็นมหาอุปราช (รองเจ้าชีวิต) ทั้งสองอ้ายน้องได้พร้อมกันปกครองบ้านเมืองตามนโยบายของพระบิดาที่ได้วางเอาไว้ เจ้าคำอุ่นเมืองมีโอรส 3 องค์ ทรงพระนามว่า เจ้าองค์หล่อ (หรือ เจ้าองค์ทง), เจ้าองค์สีพม และเจ้าองค์บุน ส่วนเจ้าคำเม่นนั้นมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าหน่อเมือง (หรือ เจ้าองค์โตน) เมื่อเจ้าคำอุ่นเมืองสวรรคตแล้ว โอรสองค์ที่หนึ่ง คือ ...

เจ้าองค์หล่อ (หรือ เจ้าองค์ทง) ก็ได้ขึ้นครองราชย์ในปี จ.ศ. 1113 ตรงกับปี ค.ศ. 1751 และได้แต่งตั้งให้พระอนุชา คือ เจ้าองค์บุน เป็นมหาอุปราช (หรือรองเจ้าชีวิต) ในเวลานั้น ได้มีการสู้รบกันเกิดขึ้น ระหว่างกองทัพของอาณาจักรพวน นำพาโดยเจ้าองค์หล่อ และกองทัพของอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ นำพาโดย เจ้าไชยองค์เว้ เจ้าองค์หล่อได้เสียดูให้แก่เจ้าไชยองค์เว้ จึงได้มอบราชสมบัติให้แก่เจ้าองค์บุน ผู้เป็นอนุชา และเป็นมหาอุปราช แล้วให้ขึ้นกับอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ แล้วพระองค์ก็ได้เสด็จหนีไปอยู่หัวพันทั้งห้าทั้งหก เกลี้ยกล่อมเอาราชฎาได้หลายสมควรแล้ว ก็ยกพลลงมา เพื่อจะไปตีกองทัพเจ้าแก้วที่เวียงจันทน์ แต่พอมมาถึงเชียงขวาง เจ้าองค์บุนได้ออกไปสู้รบกับเจ้าองค์หล่อ เพราะบ่ยอมให้เจ้าองค์หล่อผ่านเชียงขวาง เพื่อลงไปตีเวียงจันทน์ แต่เจ้าองค์บุนตีสู้เจ้าองค์หล่อบ่ไหว จึงยอมโดยดี แล้วมอบราชสมบัติถวายคืนแต่เจ้าองค์หล่อ และให้สืบต่อเสียดูให้แก่เวียงจันทน์ต่อไป...

เพื่อให้ราษฎรร่วมกันสร้างบ้านเมืองด้วยความสามัคคี พระเจ้าองค์หล่อจึงได้สั่งให้ครอบครัวทั้งหลายที่อยู่ในเมืองสุย ได้ย้ายเข้ามาอยู่ปากน้ำจันทน์ทางพี¹⁰ หมด (ใกล้กับคังมาแลน หรือคังหมาแลน) ในเวลานั้น แขวงหัวพันทั้งหกได้ขึ้นกับเมืองพวน ครั้นถึงปีรวายเจ็ย¹¹ จ.ศ. 1118 ตรงกับปี ค.ศ. 1756 เพี้ย¹² แสน คิดขบถต่อเมืองพวน เจ้าองค์หล่อจึงได้ทรงมีพระราชอาชญา ให้เอาตัวไปสำเร็จโทษประหารชีวิตพร้อมกับลูกชาย เจ้าองค์หล่อมมีพระราชโอรสสององค์ ทรงพระนามว่า เจ้าชมพู่ และ เจ้าเชียง เมื่อเจ้าองค์หล่อมสวรรคตแล้ว ราชโอรสทั้งสองยังประทับถึงเกษียณอายุ เสนาอำมาตย์จึงยกพระอนุชา คือ...

เจ้าองค์สีพม ให้ขึ้นครองราชย์ ในปีนั้นกองทัพไทยที่บัญชาการโดยพญาจักรี (ทองด้วง) เป็นแม่ทัพบก และพญาสุรสีห์ (บุญมา) เป็นแม่ทัพเรือ ของพระเจ้ากรุงธนบุรี พระบรมธรรมิกราชาธิราช ได้มาตีเวียงจันทน์แตกแล้ว ก็เลยขึ้นมาตีเชียงขวางแตกอีก ทั้งจุด¹³ บ้านเผาเมือง, เช่นฆ่าประชาชน ปล้นสะดมภักดิ์ของเสียหายจนเกลี้ยง เจ้าองค์สีพม บ่ปรากฏว่ามีโอรสหรือธิดา เมื่อสวรรคตแล้วในปี จ.ศ. 1143 ตรงกับปี ค.ศ. 1781 ราชโอรสของเจ้าคำเม่น คือ ...

เจ้าหน่อเมือง หรือ (เจ้าองค์โตน) ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และในปีเดียวกันนั้นก็เลยเป็นบ้ำ จึงได้โดนเข้าป่าไปลี้ภัยทางเมืองไม้ ใกล้กับชายแดนแคว-อานนาม แล้วก็สูญหายไปเลย ทางเมืองพวนจึงถวายพระนามว่า พระเจ้าองค์โตน เจ้าหน่อเมืองมีโอรสสององค์ ทรงพระนามว่า : เจ้ากวาง และ เจ้าหล้า (หรือเจ้าโพธิสถาน) เมื่อเจ้าหน่อเมืองหรือเจ้าองค์โตน ได้โดนหนีเข้าป่าไปแล้ว เสนาอำมาตย์จึงได้พร้อมกันแต่งตั้งโอรสของเจ้าองค์หล่อ คือ ...

เจ้าชมพู่ ให้ขึ้นครองราชย์ ในปี จ.ศ. 1144 ตรงกับปี ค.ศ. 1782 ในปีเดียวกันนั้น คนแควอานนามชื่อ กวานฮับ ได้กบฏต่อเจ้าฟ้าแคว ชื่อ เหยียลอง หรือ เหยียนอัน และได้ไปขอกองทัพนำเจ้าเมืองหลวงพระบาง ผ่านไปทางเชียงขวาง แต่ถูกสกัดกั้นตีแตก โดยกองทัพพวนอยู่ที่เมืองเคิง (โดน¹⁴ ภูม้าย) จึงพากันทะยอยกลับคืนไปหลวงพระบาง...

ในปี จ.ศ. 1146 ตรงกับปี ค.ศ. 1784 เจ้าชมพู่ได้สร้างหอคำขึ้นที่เชียงขวาง ให้สมเป็นบ่อนอยู่ของเจ้าชีวิต แล้วคิดบ่อยากขึ้นกับเวียงจันทน์ เจ้าองค์ลอง เจ้าเมืองเวียงจันทน์ก็เกณฑ์ทหารสามพัน (3,000) คน นำพาโดยเจ้าแก้ว และเจ้านันทะเสน ให้ขึ้นไปตีเชียงขวาง ในปี จ.ศ. 1147 ตรงกับปี ค.ศ. 1785 เจ้าชมพู่ก็เกณฑ์ทหารไปสกัดกั้น แต่สู้บ่ไหว จึงได้แตกกลับคืนเชียงขวาง กองทัพเวียงจันทน์ก็ได้ไล่ติดตามอย่างใกล้ชิด และได้สู้¹⁵ เข้าไปในเมืองเชียงขวาง ในปีรวายสะง่า¹⁶ จ.ศ. 1148 ตรงกับปี ค.ศ. 1786 เจ้าชมพู่ได้เอาตัวหลบหนีไปอยู่เมืองฮัง ในแขวงหัวพัน หลังจากได้ตีเชียงขวางแตกแล้ว ในปี จ.ศ. 1150 ตรงกับปี ค.ศ. 1788 เจ้าแก้วและเจ้านันทะเสนก็ได้เลยขึ้นเมื่อตีพระเจ้าอนุรุทธ แห่งอาณาจักรหลวงพระบางแตกอีก อยู่ที่เชียงขวางเอง เจ้ากวางและเจ้าหล้า (หรือเจ้าโพธิสถาน) ซึ่งทั้งสองเป็นอำยน้อง โอรสของเจ้าหน่อเมือง (หรือเจ้าองค์โตน) ก็ได้เกิดวิวาท ยาดกันเป็นเจ้าแผ่นดินพวน เจ้าหล้า (หรือเจ้าโพธิสถาน) ได้แต่งให้นายใช้ ไป

หาเจ้านันทะเสน แม่ทัพของอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ที่ยังค้างอยู่ที่เมืองหลวงพระบาง เจ้านันทะเสนจึงแต่งให้เจ้าแก้วยกกองทัพไปตีเจ้ากาจอยู่ที่เชียงขวางแตก จากนั้น เจ้าแก้วก็เลยขึ้นไปเมืองสุย ตั้งค่ายอยู่ภูทัง บ้านแล่ได้หนึ่งเดือน จึงขึ้นไปแขวงหัวพัน เพื่อติดตามตีเจ้าชมพู และในที่สุดก็จับเจ้าชมพูได้พร้อมด้วยเพี้ยเมืองกุดและเพี้ยเมืองเส็ง แล้วก็คุมตัวลงไปเวียงจันทน์

ครั้งไปถึงน้ำมี ทำข้าม ช้างสมดี เจ้าแก้วก็ประหารชีวิตเพี้ยเมืองกุดและเพี้ยเมืองเส็งที่เมืองอยู่ที่นั่น ส่วนการประหารชีวิตผู้คนต่อไป คือ เจ้าชมพูที่เป็นกษัตริย์ เจ้าแก้วต้องได้ทำพิธีตามประเพณีของการประหารของกษัตริย์องค์หนึ่ง คือ ต้องเอาสาดและเสื่อมาปูให้เรียบร้อย ก่อนลงมือประหาร ในทันใดนั้น ฟ้าได้มีดครีบลงทันที มีฝนตก ฟ้าคะนอง เอ็ดให้ฟ้าผ่าเพชรฆาตตายคาที่ และดาบที่จะใช้ในการประหารนั้นก็หักถ่วง¹⁷ เห็นเป็นดังนั้น เจ้าแก้วจึงสั่งหยุดการประหารแล้วคุมตัวเจ้าชมพูลงไปเวียงจันทน์ กักขังไว้เป็นเวลา 3 ปี เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคือแคว้นนี้ เห็นว่าเป็นการยุติธรรม ดังนั้น เจ้าเชียงผู้เป็นอนุชาของเจ้าชมพู จึงได้มีหนังสือไปหาเจ้าฟ้าแก้ว (พระเจ้าจักรพรรดิ เยียลอง Gia Long) ขอเอากองทัพไปตีเวียงจันทน์แตก ในปีร้วงเคือ¹⁸ จ.ศ. 1153 ตรงกับปี ค.ศ. 1791 เจ้าชมพูและเจ้าเชียง จึงรีบฟ้าวจัดแจงเอาครอบครัวไปไพร่ราษฎรพวนขึ้นมาเชียงขวางทันที แล้วก็พากันยกครอบครัวไปอยู่เมืองแกลงในปีเดียวกันนั้น

ในปี จ.ศ. 1154 ตรงกับปี ค.ศ. 1792 เจ้ากาจ โอรสของเจ้าหน่อเมือง หรือ เจ้าองค์โตนก็ได้ขึ้นมาตั้งบ้านเมืองอยู่ที่นาบวก เมืองคัง (ลาดบวก หรือ เมืองแปก ในเวลานี้) ตกลงมาถึงปี จ.ศ. 1156 ตรงกับปี ค.ศ. 1794 เจ้าชมพูและเจ้าเชียงก็ได้รับโรม¹⁹เอากำลั้งไทยวน, ไทย้าย และไทดำจากเมืองแกลง แล้วก็ลงมาตีเจ้ากาจอยู่ที่ลาดบวก กองทัพของเจ้ากาจแตก จึงได้ขึ้นไปหาพระเจ้าอนุรุทธ หรือ พระเจ้าร่มขาว อยู่ที่หลวงพระบาง เพื่อขอความช่วยเหลือให้มาตีเจ้าชมพู ที่กำลั้งไล่ติดตามเจ้ากาจไปฮอดเมืองสุย แต่ก็ไม่สามารถไล่ทันได้ จึงได้กลับคืนมาตั้งค่ายอยู่บ้านธาตุ เมืองคัง

สองปีต่อมา คือ ในปี จ.ศ. 1158 ตรงกับปี ค.ศ. 1796 เจ้าชมพูก็ได้ย้ายเข้ามาตั้งค่ายอยู่เชียงขวาง คุ่มบุนกอง สองปีอีกต่อมา ในปีเป็กสะง่า²⁰ จ.ศ. 1160 ตรงกับปี ค.ศ. 1798 เจ้าชมพูก็ได้ปลุกหอกำขึ้นใหม่ โดยขยายออกให้มีหอเบย²¹เย็น และปฏิสังขรณ์วัดบุนกองขึ้น แล้วก็จัดส่งพระสังฆราชบ้านยอน ลงไปเรียนฮิตคองศาสนาอยู่ที่เวียงจันทน์

หนึ่งปีต่อมา ในปีกัตมด จ.ศ. 1161 ตรงกับปี ค.ศ. 1799 พระสงฆ์หัวครูเวียงจันทน์ก็ได้แต่งให้หัวเจ้าวัดป่า ขึ้นมาเชียงขวาง เพื่อตั้งฮิตคองศาสนาไว้ ในปีนั้นพระสงฆ์สามเณรในเมืองพวน จึงบ่ทรงผ้าแดงและเข้ากรรมนอกเขต ตามที่เคยปฏิบัติกันมา หนึ่งปีต่อมาอีก คือในปี จ.ศ. 1162 ตรงกับปี ค.ศ. 1800 พระเจ้าอินทวงส์ หรือพระเจ้าไชยะเสดถาทิราช²² ที่ 3 ซึ่งเป็นพระเจ้าล้านช้างเวียงจันทน์ในเวลานั้น เห็นว่าเจ้าชมพูสร้างบ้านแปลงเมืองให้เจริญรุ่งเรือง จึงแต่งตั้งให้เจ้าอนุรุทธราช (ซึ่งไทยมักเอ็นสั้นๆว่า เจ้าอนุ หรือ เจ้าอนุวงศ์) ให้เอากำลั้งขึ้นไปจับเอาเจ้าชมพู

และชายาลงไปกักไว้ที่เวียงจันทน์ แล้วสิ้นพระชนม์ในปีเต่าเส็ด²³ จ.ศ.1164 ตรงกับปี ค.ศ.1802 เจ้าชมพูมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าคำโกด (หรือเจ้าหน่อเมือง) เมื่อพระเจ้าอินทวงษ์เห็นว่าเมืองพวนบ่มีผู้สำคัญแล้ว จึงทรงแต่งตั้งให้เจ้าชามนตรี ที่เป็นข้าหลวงแห่งอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ขึ้นไปเฝ้าส่ามะโนคร้วเมืองพวน เพื่อให้ขึ้นกับอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์โดยเด็ดขาด หลังจากเจ้าชมพูสิ้นพระชนม์ที่เวียงจันทน์แล้ว ผู้เป็นน้องชาย คือ...

เจ้าเชียง ก็ได้ขึ้นครองราชย์ และปกครองได้ 1 ปี ก็สิ้นพระชนม์ เจ้าเชียงมีโอรสหนึ่งองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าน้อย (หรือเจ้าสุททะกะ สุวันนะกุมาร) หลังจากพระองค์ได้สิ้นพระชนม์ไปในปีก่าเคื้อ²⁴ จ.ศ. 1165 ตรงกับปี ค.ศ.1803 องค์เป็นราชโอรส คือ ...

เจ้าน้อย หรือ เจ้าสุททะกะ สุวันนะกุมาร ก็ได้ขึ้นครองราชย์ พระองค์ประสูติเมื่อปี จ.ศ. 1151 ตรงกับปี ค.ศ. 1789 และพอเมื่ออายุได้ 12 ปี ก็ได้เข้ารับใช้เวียงงานในราชการฝ่ายปกครองของเจ้าชมพูผู้เป็นลุง เป็นเวลาหนึ่งปี และในราชการของเจ้าเชียง องค์เป็นบิดาอีก 1 ปี ก่อนขึ้นครองราชย์ เมื่ออายุได้ 14 ปี ในปีก่าเคื้อ จ.ศ. 1165 ตรงกับปี ค.ศ. 1803 ในปีเดียวกันนั้น พระเจ้าอินทวงษ์ องค์ทรงเป็นประมุขแห่งอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ก็สวรรคตในวันศุกร์ เดือน 3 ขึ้น 7 ค่ำ จ.ศ. 1165 ตรงกับปี ค.ศ. 1803 แล้ว **เจ้าอนุ** ก็ได้ขึ้นครองราชย์แทนพระเสถา²⁵ เป็นประมุขแห่งอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ในปี จ.ศ. 1166 ตรงกับปี ค.ศ. 1804 รวมพระชนมายุได้ 37 ปี

หลังจากได้ขึ้นครองราชย์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าอนุก็ได้แต่งตั้งให้ราชทูตถือพระราชสาส์นมาถวายเจ้าน้อย รับรู้อาณาจักรพวน และราชการของเจ้าน้อย ราชทูตผู้นั้นก็แสดงตัวเป็นเสนาหาวิธีเฝ้าส่ามะโนคร้วเมืองพวน และเฝ้าบุญสดสงพระสังฆราชวัดสีม ในเดือน 12 แรม 3 ค่ำ ปี จ.ศ. 1166 ตรงกับปี ค.ศ. 1804 นั้นเอง...ก่อนนั้น เจ้ากาบ องค์เป็นโอรสของเจ้าหน่อเมือง (หรือเจ้าองค์โตน) ที่ได้เอาตัวหลบหนีไปอยู่เมืองกาสิ ก็ได้ยกกองทัพขึ้นไปทางเรือ ไปตั้งหอโงงคล้ายโดม อยู่ทีนาสาวมานซึ่งอยู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ใกล้เมืองเชียงขวาง แล้วก็ทำบุญใหญ่ใส่ที่นั่นนานได้ 3 เดือน จนบ่าวสาวสมสู่กันจนมานมีลูก จึงให้ชื่อแห่งนั้นว่านาสาวมาน เดียวนี้ชาวพวนอื่นแห่งนี้ว่า สะมาน เมื่อเห็นเป็นดังนั้น เจ้าน้อยจึงยกกองทัพไปตีเจ้ากาบ แดกหนีไปอยู่เมืองพัน อยู่ได้เพียง 3 เดือน ก็กลับขึ้นมาเชียงขวาง ขอพึ่งร่มเงาและบารมีสมภารของเจ้าน้อยต่อไป

ครั้นถึงปี จ.ศ. 1176 – 1177 ตรงกับปี ค.ศ. 1814 – 1815 ชนเผ่าขมอยู่ในดินพวนพากันลุกขึ้นขบถ จัดตั้งตัวเป็นเอกราช โดยประกาศว่า พระเจ้าเจืองได้เกิดขึ้นมาแล้ว อยู่ที่บวมหาน ซึ่งเป็นท่งไห่เหล่าเจืองอีกแห่งหนึ่ง ไกลจากเมืองเชียงขวางไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 25 กิโลเมตร และให้พวกขมทั้งหลายจงได้ไปรวมกันอยู่ที่นั่น เพื่อรับคำสั่งในการปฏิบัติ เมื่อทราบข่าวดังนั้น เพื่อตัดทุกปัญหาและเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น เจ้าน้อยจึงได้ส่งทหารไปล้อม²⁶

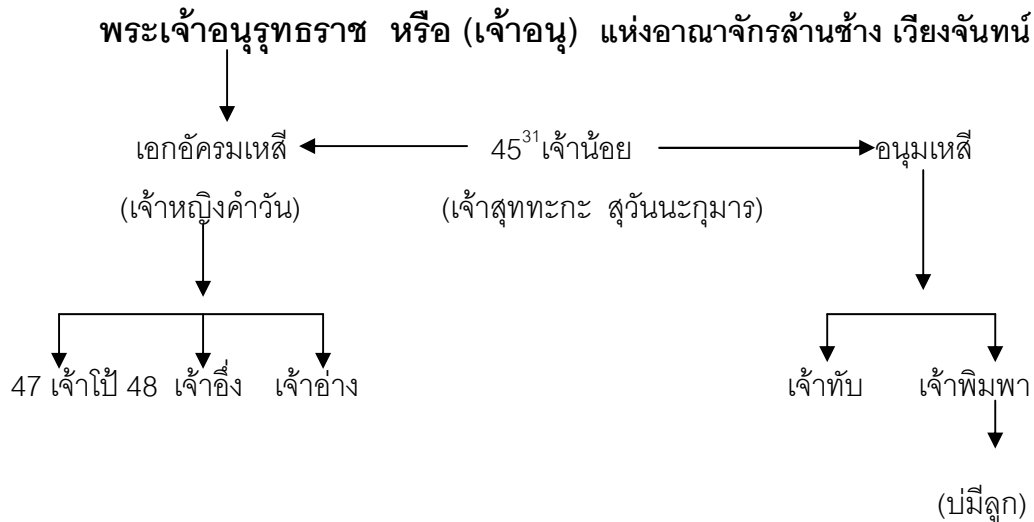
สถานที่ แล้วจับเอาหัวหน้า ที่อ้างตนว่าเป็นพระเจ้าเจืองนั้นมาลงโทษ แล้วการกบฏก็สงบลงทันที

ครั้นต่อมาถึงปีเต้าสะง่า²⁷ จ.ศ. 1184 ตรงกับปี ค.ศ. 1822 เจ้าน้อยผู้ที่เคยได้รับใช้ในราชการของผู้เป็นพระลุงและพระบิดา จึงมีแนวคิดสร้างสถาปัตยกรรมที่ตนเองและเป็นเจ้าตนเอง จึงได้นำพาประชาชนปลูกสร้างหอคำอย่างใหญ่โตมโหฬาร ให้เทียบเท่ากับสิ่งที่มีอยู่ในนครเวียงจันทน์ ได้ปรับปรุงสร้างตึกกองทหาร สร้างค่ายคูอยู่เทิงภูจอมเพ็ด และประดิษฐ์อาวุธยุทโธปกรณ์นานาชนิด เพื่อเตรียมรับมือข้าศึกที่มาก่อกวนราวี แต่การสร้างสดังกล่าว เอ็ดให้พญาเชียงดี ที่เป็นหนึ่งในพวกร่วมงานเกิดความบ่พอใจ จึงได้ลี้ภัยไปเวียงจันทน์ เพื่อร้องฟ้องรายงานเอาความดีความชอบจากเจ้าอนุ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ในเวลานั้น

ในปีกาม²⁸ จ.ศ. 1185 ตรงกับปี ค.ศ. 1823 หลังจากที่เจ้าอนุได้รับการรายงานจากพญาเชียงดี หรือท้าวขุนเวียนคำ (เมืองคำ) แล้ว พระองค์จึงได้แต่งตั้งให้นักพุมินขึ้นไปเชียงใหม่เพื่อจับเอาเจ้าน้อยลงมาปักขังไว้อยู่ที่เวียงจันทน์ จากนั้นเชียงใหม่ก็ขาดผู้ปกครอง ประชาชนก็ขาดระเบียบวินัย และสภาพของบ้านเมืองก็ตกอยู่ในความเศร้าหมอง เมื่อเห็นเป็นดั่งนั้น สองปีต่อมาคือตกมาถึงปีรวงเจ้า จ.ศ. 1187 ตรงกับปี ค.ศ. 1825 พระเจ้าอนุจึงได้มีพระราชโองการแต่งตั้งให้พระยาเชียงดีและพญาเมืองสุย คัดเลือกเอาผู้ที่มีความสามารถปกครองเมืองพวนไปถวายแด่พระองค์ พญาหมากซี้กา²⁹ ทั้งสอง ได้ตกลงเห็นเป็นเสียงเดียวกันว่า **เจ้าคำโกด** (หรือ **เจ้าน้อยเมือง**) โอรสของเจ้าชมพู่ที่กำลังบวชอยู่ถ้ำมดนั้น สมควรที่จะเป็นพระเจ้าแผ่นดินเมืองพวนได้ จากนั้นพระเจ้าอนุจึงได้แต่งตั้งให้นักพุมินและพญาเชียงดี ถูขันนิมนต์ขึ้นไปเชียงใหม่ อาราธนาพระเจ้าคำโกด ขอให้สีก เพื่อไปขึ้นเสวยราชย์ แต่พระองค์ได้ปฏิเสธ ปรึขันนิมนต์

ส่วนเจ้าน้อย ที่ถูกกักตัวอยู่ที่นครเวียงจันทน์เป็นเวลา 3 ปีนั้น ได้พยายามกระทำคุณงามความดีกับเจ้าอนุอยู่ตลอด นอกนั้น เจ้าน้อยยังเป็นคนพิเศษที่มีวิชาเฉพาะในการแอบ³⁰ ม้าพยศ ที่หาคนลาวในยุคนั้นเทียบได้ยาก เจ้าอนุมีม้าตัวหนึ่ง ซึ่งพระองค์เห็นว่าเป็นม้าศึกที่มีรูปทรงสวยงามและถูกต้องตามลักษณะ แต่เป็นม้าพยศ ซึ่งเจ้าอนุเองก็ไม่สามารถจะฝึกแอบมันได้ เจ้าน้อยได้ขานอาสาฝึกม้าตัวนั้นให้เจ้าอนุ จนในที่สุดม้าตัวนั้นก็บอกได้ ใช้ง้าง ซึ่งพาให้เจ้าอนุมีความโสมมคติ ยินดี ต่อความปรีชาสามารถของเจ้าน้อยเป็นอย่างมาก

เพื่อเป็นการตอบบุญแทนคุณต่อเจ้าน้อย ในการฝึกแอบม้าพยศตัวนั้น เจ้าอนุจึงได้อนุญาตให้เจ้าน้อย กลับคืนเมืองพวนเพื่อเสวยราชย์ต่อไป แต่เพื่อไม่ให้เจ้าน้อยมีความเสียอกเสียใจในการที่ถูกกักกันอยู่เวียงจันทน์นั้น เจ้าอนุจึงได้มอบราชธิดาของพระองค์ ให้เป็นเอกอัครมเหสีของเจ้าน้อย

ตามแผนภาพอธิบายอยู่ข้างเทิ่งนี้ พระเจ้าอนุรุทธราช หรือ เจ้าอนุ กษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ได้มอบราชธิดาให้เป็นเอกอัครมเหสีของเจ้าน้อย หรือเจ้าสุททะกะ สุวันนะกุมาร กษัตริย์แห่งอาณาจักรพวน อยู่ที่นครเวียงจันทน์

พระนางเจ้า ได้ประสูติโอรส 3 องค์ ทรงพระนามว่า เจ้าไ้ เจ้าอึ้ง และ เจ้าอ่าง (หรือเจ้าก่า) เสด็จให้ทั้ง 3 พระองค์ กลายเป็นหน่อแห่งร่วมของอาณาจักรพวนและของอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ พร้อมกัน

ในปี “พงศาวดารแห่งประเทศลาว คือ หลวงพระบาง, เวียงจันทน์, เมืองพวน และจำปาสัก” ที่เขียนโดยพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิต สรีสว่างวงศ์ ในหน้า 46 แถว 12 ต่อ 13 ระบุไว้แบบสั้นๆ ปรากฏจากตงโดย³²ว่า : “เจ้าน้อยเอาเมียที่เวียงจันทน์ มีลูกชื่อเจ้าไ้”

พญาหุมพัน ไชยะสิต ที่เป็นทั้งนักสถิติ, นักประวัติศาสตร์ และนักการเมือง ที่มีความสามารถที่สุดในศตวรรษที่ 20 ก็ได้ค้นคว้าพบเห็นว่า เจ้าอนุได้มอบราชธิดาองค์หนึ่งให้เป็นมเหสีของเจ้าน้อย แต่ก็อยากรู้แน่นอนว่า ราชธิดาองค์นั้นทรงพระนามว่าอย่างไร ? นักประวัติศาสตร์ทั้งหลายมีความสนใจ และอยากรู้หลายที่สุด

เมื่อยกเอาประวัติศาสตร์บั้นนี้มาวิจัย พวกเราสามารถลงความเห็นได้ว่า ราชพิธีสมรสมอบราชธิดาให้เป็นเอกอัครมเหสีของเจ้าน้อยในครั้งนั้น คงจัดขึ้นอยู่ในวงแคบหลายกว่าอยู่ในวงกว้าง เนื่องจากว่าเจ้าน้อยในเวลานั้น กำลังตกอยู่ในฐานะที่ถูกกักขัง ราชพิธีสมรสบ่าจให้ใหญ่โตมโหฬารได้

อันหนึ่ง อาจเป็นด้วยเหตุนี้ นักประวัติศาสตร์หลวงหลายบ่สามารถรู้ได้ว่า ราชธิดาของเจ้าอนุ องค์ที่ถูกมอบหมายให้เป็นเอกอัครมเหสีของเจ้าน้อยนั้น ทรงพระนามว่าอย่างไร ? เป็นราชธิดาที่ประสูติจากมเหสีองค์ใด ? เพราะเจ้าอนุทรงมีมเหสีหลายองค์ และก็ทรงมีราชธิดาหลายองค์เหมือนกัน

ตกมาถึงปีรวายนเส็ด³³ จ.ศ. 1188 ตรงกับปี ค.ศ. 1826 พระเจ้าอนุวงศ์อดอยากเห็ดการกู่ชาติ เพื่อกอบกู้เอาเขตน้ำดินแดนเก่า ที่พระเจ้าฟ้ารุ่งมหาราชได้ตกลงเอาไว้กับเจ้าชีวิตไทยสยาม จึงได้ยกกองทัพไปตีไทยสยามฮอดเมืองโคราช

หนึ่งปีต่อมา คือ ในปีเม็งไค้³⁴ จ.ศ. 1189 ตรงกับ ค.ศ. 1827 เจ้านายผู้ครอบครองเวียงจันทน์ได้แตงนายใช้ ขึ้นมาขอทหารพวนนำเจ้าน้อย เพื่อเอาไปรักษาเมืองเวียงจันทน์ แต่ทางเมืองพวนได้รับข่าวว่า ในเดือน 6 ขึ้น 8 ค่ำ ของปีเดียวกันนั้น ทางหลวงพระบาง, เชียงใหม่, แพร่, น่าน, ลำปาง และลำพูน จะยกกองทัพมาตีเมืองเชียงขวาง เจ้าน้อยจึงไม่สามารถส่งกองทหารไปรักษาเวียงจันทน์ได้ตามความร้องขอ ตกมาถึงเดือน 6 แรม 14 ค่ำ พระเจ้าอนุได้ทรงถอยทัพออกจากหนองบัวลำภู มาฮอดเวียงจันทน์ แล้วก็ได้ทรงเชิญให้เจ้าน้อยลงไปเฝ้า เมื่อเจ้าน้อยลงไปถึงเวียงจันทน์แล้ว พระเจ้าอนุก็ทรงมอบพระบรมวงศานุวงศ์ให้เจ้าน้อย เอาขึ้นไปรักษาไว้อยู่ที่เชียงขวาง หลังจากได้รับคำสั่งของเจ้าอนุแล้ว เจ้าน้อยก็ได้พาครอบครัวของเจ้าอนุออกเดินทางจากเวียงจันทน์ในยามเช้า มีอรั้งเร้า³⁵ ตรงกับวันศุกร์ เดือน 7 แรม 2 ค่ำ ปีเม็งไค้ จ.ศ. 1189 ตรงกับปี ค.ศ. 1827 นั้นเอง และในวันเดียวกันนั้น ยามแก่ใกล้ค่ำ³⁶ พระเจ้าอนุก็ได้เสด็จลงเรือล่องไปเมืองแกวทาง อานนาม

กองทัพไทยซึ่งบัญชาการโดยพระยาราชสุภาวดี (สิงห์ สิงหเสนีย์) แม่ทัพของสมเด็จพระนั่งเกล้า (รามาที่ 3) ก็ได้ไล่ติดตามมาถึงเวียงจันทน์ บ่พบเห็นพระเจ้าอนุ จึงได้ตั้งหน้าลงมือปล้นสะดมภ์, ทำลาย, ตะลึงแม่ป่าน้ำสาว แบบไร้มนุษยธรรม จุดเกลี้ยง เผาเกลี้ยงทั้งเมืองมุ่น³⁷ ทะลาย เรือนชานเป็นเก้าถ่าน

เจ้าน้อยได้เอาครอบครัวของเจ้าอนุมาถึงเชียงขวางในเดือน 8 ขึ้น 7 ค่ำ โดยใช้การเดินทางเป็นเวลา 20 มี้อ พอดี และก็ทรงวิตก ย้านกองทัพไทยจะติดตามขึ้นไปถึงเชียงขวาง พระองค์จึงได้แตงให้นายใช้ ลงไปอานนาม เพื่อขอเอาทหารแกวมารักษาตัวเมืองเชียงขวาง พระเจ้าจักรพรรดิมีนมาง (Minh Mang) แห่งประเทศแกว อานนาม ได้ส่งทหารให้ 120 คน

ในปีเดียวกันนั้น จากอาณาจักรล้านช้างร่มขาว หลวงพระบาง พระเจ้ามันทาทูราชก็ได้แตงพระราชสาส์น ให้ราชทูตถือมาถึงเจ้าน้อย เชิญให้ขึ้นไปเฝ้า เพื่อทำหนังสือสัญญามิตรภาพ แต่บ้านเมืองกำลังตกอยู่ในความยุ่งยากสับสน พระองค์จึงแตงตั้งให้เจ้าราชวงศ์และพญาเชียงดีไปแทน ครั้นไปถึงเมืองสุยแล้ว เจ้าราชวงศ์ก็ได้กลับคืนมา มอบภารกิจให้ขุนเสตุพนแทนตัวไปกับพญาเชียงดี ครั้นไปถึงหลวงพระบางแล้ว ทั้งสองคน คือ พญาเชียงดี และขุนเสตุพน เลียบปฏิบัติไปในทางดี คิดแต่จะเอาดินเมืองพวนครึ่งหนึ่ง ไปให้เมืองหลวงพระบาง เพื่อขอความดีความชอบนำเจ้านครล้านช้าง หลวงพระบาง แต่พระเจ้ามันทาทูราช องค์ปกครองนครล้านช้าง หลวงพระบาง บ่เห็นดีนำ ทั้งสองจึงพากันเลยลงไปบางกอก เพื่อปรึกษาหารือกับเจ้าชีวิต รามาที่ 3 แห่งประเทศไทย

เจ้าน้อยอยู่ที่เชียงขวาง เมื่อทรงทราบว่าพญาเชียงดีและขุนเสตุพนคิดกบฏตั้งนั้น จึงทรงวิตก ย้านทั้งสองนี้จะเอาทหารมาตีเชียงขวาง พระองค์จึงห่าง³⁸เอากองทหารไปลัด³⁹ทางไว้

ในปีเดียวกันนั้น แกวได้ส่งกองทหารขึ้นมาตีเชียงขวาง เจ้าน้อยก็ได้เกณฑ์ทหารออกไปรับมือ ผู้รบเต็มความสามารถ แต่ผู้กองทัพแกวบ่ไหว เจ้าน้อยจึงได้ยอมให้เอาเชียงขวางไปขึ้นกับแกว อานนาม

ตกมาถึงปีเป็กเจ็อ⁴⁰ จ.ศ. 1190 ตรงกับปี ค.ศ. 1828 เดือน 6 ขึ้น 9 ค่ำ พญาเชียงดี และขุนเสตุพน ก็ได้กลับคืนมาแต่บางกอก เมื่อทั้งสองขึ้นมาถึงบ้านสอด เจ้าน้อยก็ได้มีจดหมายที่เขียนด้วยมือของพระองค์เอง ไปลัดให้พญาเชียงดี โดยมีเนื้อในใจความว่า “ความผิดของพญาเชียงดี ซึ่งมีต่อพระมหากษัตริย์นั้น จะควรประการใด จงให้พญาเชียงดีตัดสินใส่ตนเอาเทอญ” เมื่อพญาเชียงดีรู้สึกวาทะของตนถึงต้องประหารชีวิตแล้ว ก็สั่งให้นายใช้ ของเจ้าน้อย ฆ่าตนตายอยู่ที่บ้านสอด ในมีื่อ เดือน 6 แรม 13 ค่ำ

นับแต่นั้นมา เจ้าสานซึ่งเป็นโอรสของเจ้ากาง ที่ได้เอาตัวหลบหนีไปอยู่เมืองกาสินั้น ก็ได้กลับคืนมาอยู่เมืองเชียงขวาง เจ้าน้อยเห็นว่าเจ้าสานเป็นผู้มีความฉลาดหลักแหลม จึงแต่งตั้งให้เป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ

ตกมาถึงปี จ.ศ. 1190 ตรงกับปี ค.ศ. 1828 เดือน 7 แรม 14 ค่ำ พระเจ้าอนุได้เสด็จมาแต่เมืองแกว อานนาม (นำบอจิม Nam Bo Chinh หรือ จิอัน Nge Anh หรือ วิน Vinh) มีทหารแกวมาพร้อม 3,000 คน มาถึงลาดฮ้วงแล้ว เจ้าอนุก็เสด็จไปบ้านเชียงดี ครั้นถึงเดือน 8 แรม 7 ค่ำ ทหารแกวจำนวน 3,000 คนที่ติดตามพระองค์มานั้น ก็เลยพากันกลับคืนเมื่อเมืองแกวหมดยังคงเหลือเพียงแต่ 30 คนเท่านั้น

ในท้ายปีเป็กเจ็อ จ.ศ. 1190 ตรงกับปี ค.ศ. 1828 นั้น พระเจ้าอนุก็ได้ยกกองทหารไปตีปลดปล่อยดินแดนของลาวได้ ในขอบเขตที่พระเจ้าฟ้างุ่มและไทยสยามได้ตกลงนำกัน ในเมื่อก่อนหน้านั้น แล้วก็จัดให้มีการปกครองไปสอดแขวงโคราชสีมา รัฐบาลไทยสยามของพระเจ้ารามาที่ 3 ก็ได้ส่งกองทัพแม่หญิง ซึ่งแม่ัน นางโม ภรรยาของเจ้าแขวงโคราชสีมา บัญชามาแจกจ่าย⁴¹กัน ชายเหล่า, ปั้งไก่อ และข้าวปุ้น ให้แก่กองทหารของพระเจ้าอนุที่อยู่ตามแขวงต่างๆ และให้พยายามติดต่อหานายทหารชั้นผู้ใหญ่ของลาวมาเป็นฝัว ส่วนพระเจ้าอนุในเวลานั้น ยังกำลังบัญชากองทัพอยู่ที่หนองบัวลำภู

เมื่อกองทัพไทยสยามมาถึงราชบุรีแล้ว ก็ได้มีคำสั่งมาให้นางโม ให้คำสั่งต่อให้ทหารแม่หญิงที่เป็นเมียของนายทหารลาวนั้น ให้เอาเม็ดแถ⁴²ปาดคอของฝัวในเวลาฝัวกำลังนอนหลับ แล้วให้ไปรายงานให้นางโมทราบ จากนั้นนางโมก็ได้แต่งคนไปรายงานให้กองทหารไทยสยามอยู่ที่สระบุรี ให้ส่งกองทหารเข้ามาแจกจ่ายกันตีทหารของเจ้าอนุ ที่มีนายบัญชาการนั้น ให้แตกกระจัดกระจายกันไป ส่วนเจ้าอนุเอง เมื่อเห็นเหตุการณ์ที่บัดนั้น จึงรีบฟ้าวโตนหนีมา

เวียงจันทน์ แล้วเดินทางต่อไปเมืองพวนและเมืองแก้ว เพื่อจะขอเอาทหารแก้วขึ้นมาตีช่วยปลดปล่อยเอาดินลาวคืน พอหนีไปใกล้จะฮอดเมืองพวน ก็รู้ข่าวว่ากองทัพไทยได้ติดตามมาอย่างใกล้ชิด ได้จุดเผาเรือนชานบ้านช่องในตัวเมืองเวียงจันทน์จนราบเกลี้ยง สืบต่อเดินทางโดยผ่านนาขม - นางา ถึงบ้านไร่ เมืองจิม ในเขตแดนตาแสง เชียงแตด เมืองแปก ในปัจจุบัน

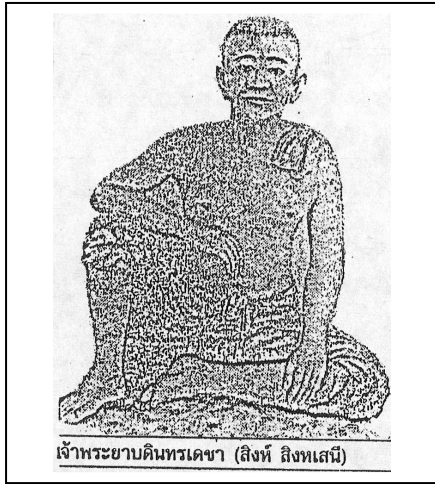
การแตกทัพของพระเจ้าอนุ ออกจากเมือง **โคราชสีมาและหนองบัวลำภู** ใน **วันอังคาร วันที่ 1 พฤษภาคม 1827** ซึ่งแม่ทัพ **พญานะริน** เป็นแม่ทัพใหญ่ในครั้งนั้น ทางฝ่ายไทยยามถือว่า เป็นชัยชนะอันยิ่งใหญ่ โดย **นางโม** เป็นผู้ที่มีบทบาทสูง ในการระดมเอาหญิงสาวและเหล่ามาเบือเมานายทหารลาว จึงได้เลื่อนยศจากคำว่า **นาง** ให้เป็น **ท้าว** โดยให้ใส่ชื่อว่า **ท้าวสุนาริ** ย้อนว่าได้เอาสุราและนารี มาใช้เบือเมาทหารลาว เพื่อเอาชนะกองทัพทหารลาวในเวลานั้น เพื่อเทิดทูน **ท้าวสุนาริ** ไทยยามจึงได้หล่อรูปของ**ท้าวสุนาริ** ติดตั้งไว้อยู่ที่เมือง**โคราช**จนถึงทุกวันนี้

ทางฝ่ายไทยยามได้ลงความเห็น ว่า ชัยชนะต่อลาวจะสมบูรณ์ได้ ก็ต่อเมื่อไทยสยามได้จับเอาตัวเจ้าอนุมาลงโทษให้ได้

ดังนั้น เจ้าชีวิตไทยยาม คือ **พระนั่งเกล้า หรือ รามาที่ 3** จึงได้มีคำสั่งให้แม่ทัพ คือ **เจ้าพระยาบดินทรเดชา** ที่เป็นแม่ทัพไทย ได้ขึ้นมาทำลายเวียงจันทน์อีกเป็นครั้งที่ 2 พร้อมเดียวกันนั้น ก็ได้จัดส่งกำลังจำนวนหนึ่งให้ไล่ติดตามเจ้าอนุ ซึ่งกำลังเดินทางไปหลบซ่อนตัวอยู่ในเขตแคว้นพวน อันเป็นอาณาเขตของเจ้าน้อย องค์เป็นราชบุตรเขยของพระองค์ กองทัพไทยของเจ้าพระยาบดินทรเดชา นี้ เมื่อเข้าไปถึงบ้านใด เมืองใด ในเขตแคว้นแดนพวนใด ก็ได้จับเอาประชาชนชาวพวนมาทรมาน และฆ่าทิ้ง แบบวลีของไทยที่ไว้ว่า “ปาดคอไก่ ให้ลิงย้าน” ดังตัวอย่างของความโหดเหี้ยมอีกบั้นหนึ่งของพระยาราชสุภาวดี ที่ได้กระทำต่อชาวลาวในเวลานั้นก็คือ เมื่อพระยาราชสุภาวดีได้กวาดเอาคนลาว พร้อมเอาทั้งพระบาง เดินทางไปถึงเมืองยโสธร ได้มีท้าวบุตร ราชวงศ์แห่งเมืองยโสธร ได้เข้าไปร้องฟ้องต่อพระยาราชสุภาวดี ว่า

ท้าวคำ ผู้เป็นน้องชายของอุปราชของเมืองยโสธร ได้อำบังเอาบางครอบครัวของชาวลาวไว้ เมื่อพระยาราชสุภาวดีรับทราบดังนั้น จึงสั่งให้ทหารนำเอาท้าวคำไปประหารชีวิต แต่ก่อนจะประหารชีวิต อุปราชเมืองยโสธรได้ขอร้องต่อพระยาราชสุภาวดีว่า ท้าวคำเป็นน้องชายของตน และเคยได้กระทำคุณงามความดีต่อบ้านเมืองมาตลอด ถ้าหากพระยาจะประหารท้าวคำแท้ๆ ก็ขอให้ประหารตนเองนำ จากนั้นพระยาราชสุภาวดีจึงจับเอาโคตรวงศ์ของอุปราชเมืองยโสธรทั้งหมดประมาณ 100 กว่าคน ไปขังใส่คอกไว้แคมแม่น้ำชี เอาเฟือง⁴³มาถม แล้วเอาไฟจุดทั้งเป็น...(นี่คือประวัติศาสตร์ที่พิมพ์เผยแพร่ในวันที่ 10 มิถุนา 1957 โดยกระทรวงศึกษาธิการ แห่งพระราชอาณาจักรลาว)

เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ผู้เป็นแม่ทัพไทยในสมัยเจ้าอนุวงศ์ ในประวัติศาสตร์ของไทยเอง ก็ได้กล่าวถึงความโหดเหี้ยมเป็นภาษาไทยไว้ดังลุ่ม⁴⁴นี้

1. อธิษฐานว่า ขออย่าให้เป็นคนคิดของเจ้าคุณผู้ใหญ่...เจ้าคุณผู้ใหญ่ที่คุณพุ่มกล่าวถึงนี้คือ **เจ้าพระยาบดินทรเดชา** (ต้นสกุลสิงหเสนี) สาเหตุเพราะท่านเจ้าคุณผู้นี้ เมื่อถืออาญาสิทธิ์เป็นแม่ทัพไปรบญวนในรัชกาลที่ 3 นั้น ฆ่าคนง่าย ๆ แม้จนคนรับใช้ใกล้ชิด ถ้าทำความผิด ไม่พอใจก็ให้ฆ่าเสีย⁴⁵

(คำอธิบายภาพด้านซ้ายมือ) ในสมัยนั้น กล้องถ่ายภาพยังบัพทันมีทั่วถึง หาก⁴⁶ค้นคว้าและประดิษฐ์ขึ้นได้ในปี ค.ศ. 1826 โดยนักฟิสิกส์ฝรั่งเศส ชื่อ Joseph NIEPCE (1765-1833)

หมายเหตุ : เจ้าพระยาบดินทรเดชา และ พระยาราชสุภาวดี แม่นคนเดียวกัน คือ สิงห์ สิงหเสนี แต่ก่อนเป็นพระยา ต่อมาได้เลื่อนขึ้นเป็นเจ้าพระยา ย้อนได้สร้างความดีในรัชกาลที่ 3

(เทิ่งนี้ คือ รูปภาพและคำวิจารณ์ จากวารสาร **“สยามรัฐ รายสัปดาห์”** ฉบับลงวันที่ 12-19 สิงหาคม 2003 กล่าวคำอธิษฐานของคุณพุ่ม สมัยในต้นศตวรรษที่ 20 ของไทย)

ตกมาถึงปี จ.ศ. 1191 ตรงกับปี ค.ศ. 1829 พระเจ้าแผ่นดินแก้ว คือ สมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิมีนมาง (Minh Mang) แห่งแคววกวาง อานนาม ผู้ที่เคยประชันกับเจ้าน้อย ย้อนว่าเจ้าน้อยบ่ยอมอ่อนน้อมต่อแม่ทัพแควตลอดเหิงนาน⁴⁷มานั้น จึงหาว่าเจ้าน้อยจับเจ้าอนุให้แก่ไทยยามแล้วก็ได้แต่งให้องคื้บัตเป็นแม่ทัพ ยกกองทัพมาตีเมืองพวน ชนะแล้ว ก็จับเอาตัวเจ้าน้อยไปประหารชีวิต แบบบ่ยอมเข้าใจในเหตุผลใดๆทั้งสิ้น ผู้ชนะแม่นผู้ที่มีเหตุผล...

ในเวลาทีครอบครัวของเจ้าน้อยเดินทางไปเมืองแควนั้น เรือเลยล่มอยู่ที่แก่ง⁴⁸น้ำไม้ พระมเหสีก็เลยจมน้ำอยู่ที่วงคด⁴⁹ จึงยังเหลือแต่พระราชโอรส 5 องค์ คือ : เจ้าไป๋, เจ้าอึ้ง, เจ้าอ่าง (ดิกน้ำ⁵⁰เกือบตาย อ้ายน้องเขาขี่เถ้ามาคั้น⁵¹ กำดำทั้งคิง⁵² จึงมีชีวิตชีวาคืนมา แล้วผู้คนทั้งหลายจึงได้ใส่ชื่อน้อยให้ว่า “เจ้ากำ”), เจ้าทับ และเจ้าพมมา ทีแควเอากักไว้เป็นเวลา 20 ปี

เชิงอรรถ

- 1 ม้าง หมายถึง ทำลาย
- 2 คอน หมายถึง กิ่งไม้
- 3 ยาค คือ แข่งชิง (อำนาจ)
- 4 สาง คือ ฉาง หรือ โรงเรือนเก็บสินค้า ส่วน หม้อ หมายถึง ดินปืน
- 5 ถับไฟ หมายถึง ถักไม้ขีดไฟ
- 6 ฐึปี / ฐึปี หมายถึง ทุกปี
- 7 ซ่าลือ หมายถึง เลื่องลือ, เซ่งแซ่
- 8 ม้างเพ หมายถึง รื้อ, ทำลาย, พัง
- 9 อาว หมายถึง น้องชายของพ่อ (ถ้าเป็นน้องสาวของพ่อ จะใช้ว่า อา)
- 10 ฬี้ หมายถึง นี้
- 11 รวยเจ็ย คือ “รวยใจ” ตรงกับ ปีชวด อัฐศก ทางภาคกลางของไทย
- 12 เพี้ย เข้าใจว่าตรงกับ “พระยา”
- 13 จูค หมายถึง เสา
- 14 โคน หมายถึง ค่ายทหาร
- 15 ฐู่ หมายถึง วัวงาม, ผลุนผลัน
- 16 รวยสะง่า ตรงกับปี มะเมีย อัฐศก ทางภาคกลางของไทย
- 17 ถ่อง ในพจนานุกรมให้ความหมายว่า ส่วนหนึ่งในสอง ในที่นี้หมายถึง หักเป็นสองท่อน
- 18 ร่วงเคือ คือ รวงไต้ ตรงกับ ปีกุน ตรีศก ทางภาคกลางของไทย
- 19 รัมโรม (ฮิมโฮม) หมายถึง รวบรวม
- 20 เป็กสะง่า ตรงกับ ปีมะเมีย สัมฤทธิ์ศก ทางภาคกลางของไทย
- 21 พจนานุกรมให้ความหมายไว้ว่า สร้าง, สว่าง, คลายจากความมืด
- 22 ฐู้จักกันชาวไทยว่า “พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช”
- 23 เต่าเส็ด ตรงกับ ปีจอ จัตวาศก ทางภาคกลางของไทย
- 24 กำเคือ คือ ปีกำไต้ ตรงกับ ปีกุน เบญจศก ทางภาคกลางของไทย
- 25 เสตา คือ เษฐา
- 26 อ้อม หมายถึง ส้อมรอบ, โอบล้อม
- 27 เต่าสะง่า ตรงกับ ปีมะเมีย จัตวาศก ทางภาคกลางของไทย
- 28 กำมด คือ กำเม็ด ตรงกับปีมะแม เบญจศก ทางภาคกลางของไทย
- 29 หมากจึก้า มีนัยยะหมายถึง ข้าราชการระดับลูกน้อง
- 30 แอบ หมายถึง ฝัก
- 31 ตัวเลขนำหน้าชื่อบุคคล คือ ลำดับที่ได้ขึ้นครองราชย์
- 32 ตงโคย หรือ โดงโคย หมายถึง สร้อยคำเสริมความ มีเสียงสระคล้องจองกัน เพื่อให้ภาษาสละสลวยหรือราบรื่นตามวัฒนธรรมการใช้ภาษาลาว เช่น เจ็บเป็นเอ็นอุ่น ผลหมากรากไม้ เป็นต้น
- 33 รวยเส็ด ตรงกับปีจอ อัฐศก ทางภาคกลางของไทย

-
- 34 เม็งไต้ ตรงกับปีเถาะ นพศก ทางภาคกลางของไทย
- 35 มือร่วงแร่ เป็นชื่อวันในรอบ 60 วันตามปฏิทินไทโบราณ
- 36 ยามแกลไกลี้ค่า คือ ช่วงเวลาระหว่าง 15.00 – 16.30 น.
- 37 มุ่น หมายถึง แดกยับ, เละ, แหลก
- 38 ห้าง หมายถึง ตั้งท่าดัก, เตรียมอาวุธหรือกับดัก
- 39 ลัด หมายถึง ดัก หรือ ขวาง
- 40 เป็กเจือ คือ เป็กไต้ ตรงกับ ปีชวด สัมฤทธิศก ทางภาคกลางของไทย
- 41 แจกยาย หมายถึง กระจาย, จ่ายแจก
- 42 มิดแถ คือ มิดโกน
- 43 เฟื่อง คือ ฟางข้าว
- 44 ตุ่ม หมายถึง ด้านล่าง, ช้างใต้
- 45 ข้อความส่วนนี้เป็นอักษรและภาษาไทย
- 46 หากี้ หมายถึง หากี้
- 47 เหิง มีความหมายเดียวกับคำว่า นาน
- 48 แก้ง คือ แก้ง
- 49 ทิวังคด คือ ทิวังคด ?
- 50 ดิกน้ำ คือ ตกน้ำ (ดิก หมายถึง พุ่งหัวลง)
- 51 คู้ หมายถึง บีบ, นวด
- 52 คิง หมายถึง ร้างกาย